

PANAIT I. PANAIT

**NICOLAE CONSTANTINESCU, CORNELIU IONESCU, PETRU
DIACONESCU, VENERA RĂDULESCU**

***Târgoviște, Reședința Voievodală, 1400-1708. Cercetări Arheologice
(1961-1986)***

Târgoviște, 2008-2009, Ed. „Cetatea de Scaun”, pp. 354 text și ilustrație

O monografie arheologică privind fosta reședință domnească de pe râul Ialomița era mai de mult așteptată, deoarece studiile, rapoartele de specialitate, comunicările expuse de cercetătorii acestui mare centru arheologic și chiar de tezele de doctorat, cu temă târgovișteană, dezvăluiau aceste veritabile succese ale istoriografiei românești. Și iată acum, îngrijit tipărită de o instituție locală; Editura „Cetatea de Scaun”, care merită aprecierile cuvenite.

Cât privește autorii oficiali, dar și mulți dintre cei care au trudit, unii dintre dâșii mai multe decenii, alții pe durata unor campanii, sunt deja corifei ai medievisticii românești. Și pe primul loc se așează personalitatea lui Nicolae Constantinescu, cercetător principal I al Institutului V.Pârvan din București, arheologul care a investigat, arheologic, câteva din reședințele valahe: Argeș, Târgșor și iată Târgoviște, fără a fi insensibil la ce se petrecea și la București, fapt care i-a permis să formuleze teze de incontestabil interes, multe dintre ele comunicate prin **Tratatul de Istoria Românilor**, vol. III, în monografia Curții domnești de la Argeș, în sutele de studii incluse în sumarul publicațiilor academice, ș.a. Domnia sa nu este numai coordonatorul volumului **Târgoviște. Reședință Voievodală**, ci și autorul unui întins spațiu tipografic dedicat investigațiilor făcute în perioada 1961-1986, fără a neglija, critic și autocritic, rezultatele săpăturilor anterioare.

Coautorii săi sunt „*vechi*” membri ai echipei de cercetare – arh. Corneliu Ionescu, pe care l-am cunoscut, dâșul ca student la Arhitectură, care după amiezile anilor post 1967, înopta pe buza șanțurilor din Centrul Istoric al Capitalei, interesându-se de ce a mai apărut, recuperând resturi din materialele vechi de construcție, cărămizi, mortar etc., inclusiv cahle, fragmente de vase ceramice ș.a. Ca atare, ca fost șef al **Șantierului Arheologic București**, îl consider și un produs al practicii voluntare pe care a prestat-o în Capitală. Petru Diaconescu și-a susținut de curând interesanta Teză de doctorat, pe temă arheologic-târgovișteană, iar dr. Venera Rădulescu este o deschizătoare de drum privind studierea instalațiilor de încălzit – cuptoare, sobe, tipologia acestora, a cahlelor ornamentale, zonele de producere a acestora și aria lor de răspândire, ș.a. Am fi nedrepti dacă ne-am oprit numai asupra acestor harnici arheologici atâta

vreme cât dânșii au evocat, corect, prezența și a altor semeni, fapt demn de luat în seamă în acest timp în care constatăm, așa cum arată și dr. N. Constantinescu, tendința de uitare a contribuțiilor personale ale antecesorilor, ba emit critici, adesea nefondate, ale unor colegi din diferite categorii profesionale: arhitecți, istorici de artă, istorici și chiar arheologi, unii fiind, de obicei tineri, necunoscători ai condițiilor în care s-a lucrat în acest domeniu câteva decenii de tristă aducere aminte. Acest lucru nu înseamnă că nu s-a petrecut și o conjugare a eforturilor oamenilor serioși care s-au străduit să impulsioneze arheologia medievală, chiar în condițiile în care erau distruse sacre monumente de cult – vezi orașul București, hălci mari din vetrele urbane, necropole, ș.a.

Municipiul, de azi Târgoviște a beneficiat de câteva condiții speciale pentru care și-au dat osârdia de la specialiști consacrați, muzeografi până la studenți practicanți și chiar excluși de pe băncile facultăților, așa cum a fost actualul acad. Răzvan Theodorescu care a și ispășit o sancțiune politică pe șantierul arheologic Curtea Domnească Târgoviște. Păstrarea ruinelor fostului ansamblu voievodal, proslăvite de pașoptiști, apreciate de marii istorici de la cumpăna veacurilor XIX-XX, apărate de legislația monumentelor istorice stârnită de Nicolae Iorga, au făcut posibilă transmiterea vestigiilor care jalonau câteva veacuri de istorie română. Faptul acesta a fost spulberat, la București, încă din anii 1798-1799, când Vodă Constantin Hangerli a scos la mezat Curtea Veche, în vatra căreia au apărut, repede, case cu prăvălii, ulițe abia trasate, apoi canale și alte dotări edilitar-urbanistice.

Încercări de acest gen s-au făcut și în fosta reședință de pe Ialomița fără a se evita construirea, în special pe partea de N., a câtorva edificii, unul dintre ele devenind Spitalul orașenesc. Grație unor intelectuali locali, de altfel protejați și de Nicolae Iorga, s-au inițiat investigații de interes istoric prin Virgil Drăghiceanu (1879-1964) care și-a legat strădania arheologică medievală printre altele și de vestigiile de la Argeș, Câmpulung, Iași și desigur de cele din urbea natală. Târgovișteanul Drăghiceanu s-a numărat, cu plusurile și minusurile sale, printre primii arheologi români medievști, fiind urmat acolo de prof. R. Gioglovan, directorul **Muzeului de Istorie Târgoviște**, care s-a făcut cunoscut printr-o serie de articole și cărți consacrate și Curții domnești. Muzeul local, harnic în publicațiile lui, a amintit, uneori, cu o doză de dojană munca acestor pasionați căutători de „*antichități*”, care cu învățătura lor personală și nu dobândită într-o instituție universitară, obținuseră rezultate demne de apreciat.

Esențială rămâne mutarea interesului public pentru cel mai important monument istoric local căruia arheologia avea să-i poarte un interes exprimat prin programul **Șantierului Arheologic Târgoviște**, înființat în 1953. Mai întâi cu un colectiv restrâns s-a ajuns, în anul 1986, la cea mai puternică echipă de specialiști alcătuită din 27 arheologi, arhitecți, numismați, topometri, ș.a. proveniți din șase instituții de specialitate, loturile cele mai numeroase aparținând Institutului de

Arheologie V. Pârvan (10), Muzeului de Istorie al R.S.R. (8), Muzeului județean și celelalte instituții dâmbovițene (7). A fost anul de vârf al arheologiei târgoviștene determinat și de prevederile Decretului 419/1985, care urmărea transformarea Curții Domnești în reședință de vară prezidențială.

Coordonatorul și ceilalți semnatari ai volumului s-au oprit la acest moment de vârf al investigației în teren, în derularea căruia s-au elucidat multe din problemele mai vechi, s-au corectat unele datări sau atribuiri. Pe drept cuvânt cartea discutată se prezintă cititorului ca o lucrare de valorificare, de recuperare și de reevaluare în plan tematic, așa cum se poate citi și în rândurile de început, așternute de dr. N. Constantinescu. Și ordonarea conținutului acestui volum se arată demnă de a fi luat în considerație ieșind într-un fel din tipicul monografiilor similare.

Puține pagini ale **Introducerii**, în care se face o punctare a bibliografiei de rigoare sunt urmate de șapte capitole, dintre care primele două sunt dedicate cadrului geo-istoric și problemei genezei și transferului Scaunelor domnești ale Țării Românești. Se trece apoi la prezentarea Curții târgoviștene în care arh. C. Ionescu descifrează planul general al ansamblului arhitectonic, notările călătorilor străini, pentru ca în cel de al cincilea capitol să se facă, de către dr. N. Constantinescu, o amplă tratare a activității arheologice (1961-1986), care a confirmat succesiunea fazelor de locuire ale terenului Curții voievodale, schițată și de V. Drăghiceanu și de urmașii acestuia și clarificată deplin prin săpăturile Șantierului Arheologic Târgoviște în diferite campanii de lucru.

Arheologic se confirmă existența unei locuiri anterioară stabilirii Curții, prin prezența a 11 locuințe (bordee) descoperite în zona aceea peste care s-au înălțat edificiile datorate lui Mircea cel Bătrân, căruia i se atribuie cea dintâi fază a ansamblului domnesc. Acestei etape îi aparțin Casa 1 (cca. 1400), biserica paraclis, turnul de apărare, ș.a. Cea de a doua fază este plasată către anul 1440, având Casa 2, Turnul 2 (Chindia), marele șanț de apărare, ș.a. Opera constructivă a lui Petru Cercel, ziditorul unui palat și a mării Biserici Domnești, urmat peste câteva decenii de Matei Basarab și de Constantin Vodă Brâncoveanu se conturează ca faze de construcții ale căror vestigii se văd și în prezent. Toate celelalte obiective, precum incintele și fortificațiile, Biserica Sf. Vineri, Casa Bălașei Doamna, băile și foișorul domnesc și multe altele sunt descrise de arheologi prin texte susținute cu date și repere topografice clare.

Capitolul 6, mai scurt, a fost rezervat **Mormintelor de la Curtea Domnească**. Exterior, consider că nu putea exista un cimitir în jurul Bisericii mari ci numai câteva înhumări accidentale. Interesante au fost cavourile domnești din pronaos în care au fost depuse trupurile lui Mateiaș postelnicul, Elinei Doamna și Vodă Matei Basarab. Dacă ultimele două au fost găsite profanate, numai racla tânărului Mateiaș, nepot din partea Doamnei, s-a păstrat mai bine, oferind însă un inventar funerar sumar așa cum s-a constatat și la cavourile Cantacuzinilor de la

Cotroceni. Textul respectiv este completat cu câteva analize și expertize, anexe elaborate de antropologii dr. Dardu Nicolaescu-Ploșor și dr. N. Mirițoiu, inclusiv facsimile după înscrisurile autorilor. Un al patrulea mormânt, din exonartex, pare a fi aparținut Bălașei Doamna.

Capitolul 7 este intitulat **Materialul arheologic**, semnalat prin lista descoperirilor numismatice, prezentarea teracotelor și a sobelor, obiectelor similare din timpul lui Matei Basarab, toate acestea în cantități mai scăzute decât cele care au fost descoperite la mănăstirile de epocă cercetate arheologic. Lista monedelor, descrierea teracotelor și precizarea locurilor lor de execuție, de regulă în Transilvania, descrierea motivelor și a tehnicilor decorative prezintă un interes major din partea arheologilor medievști.

Textul se termină cu un scurt **Cuvânt de încheiere**, datorat dr. N. Constantinescu, nesemnă însă, care adresează mulțumiri autorilor și specialiștilor în diverse domenii care și-au adus contribuția la încheierea acestui volum ce se continuă cu **Bibliografia**, și aceasta redusă, cu mici deficiențe alfabetice, **Anexe** în care sunt grupate documente istorice privind Târgoviștea, manuscrise arheologice, rapoarte de săpătură așternute după câteva campanii de șantier, inclusiv cea din anul 1986, ș.a. O bogată ilustrație, alcătuită din fotografii vechi și mai noi, hărți, reconstituiri contribuie la o mai bună înțelegere a textului, de altfel ordonat așternut.

Monografia recenzată este o cuprinzătoare relatare a cercetărilor arheologice practicate în vatra urbei și îndeosebi la Curtea Domnească din care transpar informații de interes național. Cunoașterea procesului de trecere de la faza rurală, târgul și în fine orașul de reședință, dezvăluit prin descoperirile făcute de autori și de un colectiv cuprinzător și competent, pe parcursul unui veac de investigație, este o contribuție de valoare națională. Cartea frumos tipărită, ilustrația bogată și variată, textul datorat autorilor și extinderea argumentelor printr-o serie de alte izvoare decât cele smulse pământului, fac din lucrarea prezentată o bază de informare pentru cunoașterea unor probleme majore ale istoriografiei românești.
